

Ogled o stvaralaštvu Miraša Martinovića

Tvorački duh: Crnogorsko nasljeđe - od helenske baštine do obzorja samosvijesti o mišljenju i bivstvu

Književna imaginacija Miraša Martinovića iskazuje široku poetsku i duševnu amplitudu, koja inklinira između legende i istorije, mita i bajke, stvarnog i eshatološkog, filozofskog i metafizičkog, poetskog i didaktičkog, estetskog i etičkog, lingvističkog i arheološkog, humanističkog i profetskog, epskog i lirskog, rodoljubivog i kosmogonijskog

Čedomir Bogićević

Postulati u strukturi silogizma misaonog procesa povijesno-humanističkog i poetičkog supstrata o semantičkim nitima i tokovima djelatnog i misaonog bića čovjekove esencije i egzistencije u prostoru i vremenu, phizisu i logosu, i njihovim epistemološkim fenomenima i eshatologiji i bivstvu mitološkog, sakralnog i profanog, na jednoj, te prosvjetiteljski horizonti o spoznaji univerzalnih atribucija svijesti što ih otkrivaju filozofija, nauka, mitologija i religija kao i sami krugovi civilizacijskog nasljeđa prirode i istorije, na drugoj strani, determinišu odgovore o raznolikosti pojmova, pojava, uzročnosti, zakonitosti, tumačenja, hipoteza i sumnji u vječne istine koje bi osvijetlile mračna bezdna nepoznatog, kako bi se moglo djelovati po Kantovoj trijadi: Što treba da znamo, što valja da činimo, čemu možemo da se nadamo!? Da li ova zadaća prinađeži ograničenom znanju smrtnika ili pak traži interakciju udruženih umnih i poetskih snaga socijaliteta ili poduhvat nekog savremenog Herodotovog Aristeja - čarobnjaka, proroka i pjesnika sa Bosfora, u liku ljudskog bića i božanstva, što se pojavljivao u svim krajevima svijeta i dvaput umirao, jednom kao smrtnik, pa potom kao Apolonov pratilac u obliću gavrana, a u međuvremenu spjevao legendarnu poemu "Arimposijevu pjesme".

Put kroz prostor i vrijeme

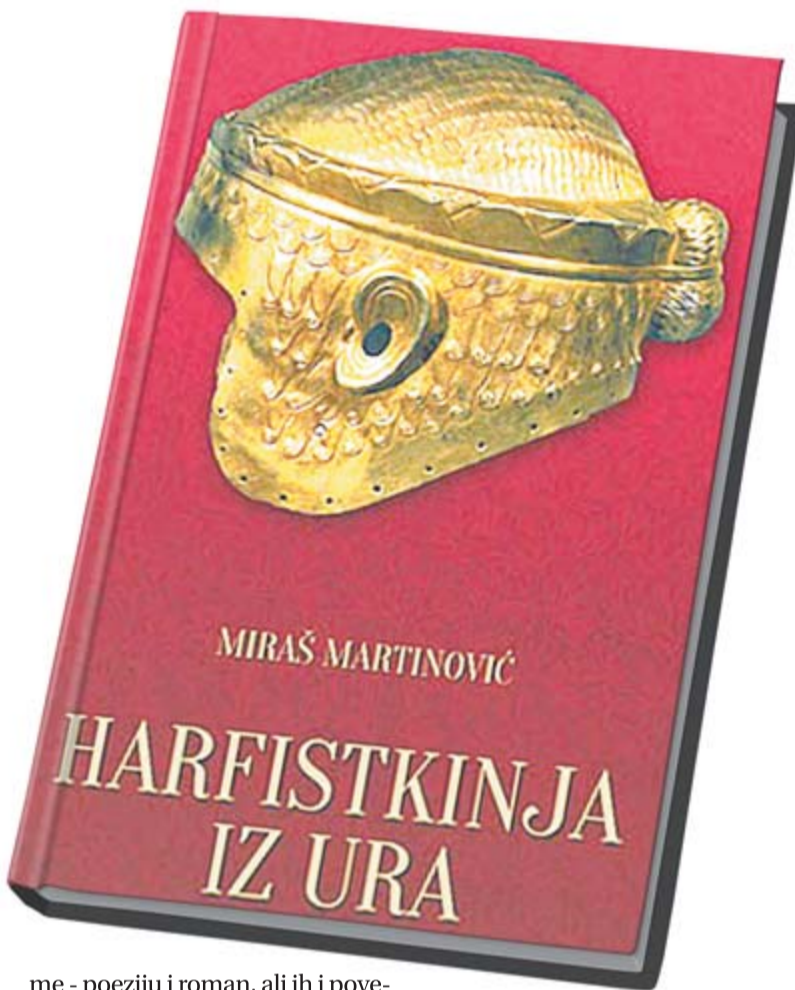
Ljudski predmet istraživanja je skladna struktura pomeđu procesa i pojava znajući da istina ne počiva u činjenicama nego u skladu između činjenica (Tagore), što nam samo daje konture relativnosti spoznaje i saznanja o vječnim preobražajima, mijenama i preuređenju ("panta rei", sve teče - Heraklit) kako bi kroz "govor mirova i muziku sfera" stvorili predstavu o našem putu kroz prostor i vrijeme. Na tom putu, našu svijest pritiskaju dogme, predrasude i zablude ali ih ratio i intelctus našeg uma kroti i vodi preko sumnje i pretpostavki do apsolutnog logosa što ga oblikuje svijest ne samo generacija živih nego i rodovi mrtvih naraštaja. Na ovaj način starohelenski postulat "theousus nomirein", vjera u bogove, prevodimo u vjerovanje u ljude i njihov racionalizam (heroicus) i njihov atropomorfizam i antropocentrizam, zbog čega u Homerovoj "Odiseji"

sami bogovi kude i opominju ljude za neznanje i zlo koje sami čine. Zato se kulturna profilaksa i njena baština može adekvatno otkrivati, tumačiti i prenositi ako se genealoško i istorijsko-duhovno stablo posmatra u svojim razvojnim plimama i osekama kao poetika i mit, kao logos i znanstvenost, kao filozofija i metafizika, kao umjetnost i arheologija, kao priroda i kosmogonija kroz različite fenomenološke oblike - naučne pretpostavke, filozofske teze, poetske imaginacije, povijesne pripovijesti, bajke i legende, ali i kao istinite noumene što se pred umom pojavljuju u svojim različitim fenomenima.

U savremenom pokušaju da osvijetli teleološku i aksilošku esenciju čovjekovog bivstva i zajednice roda i istorijske zadaće naroda, po svom opusu - voluminoznom, po semantici - znanstveno-poetičnom ostvarenju književnika, pjesnika, mislioca, mitologa, povjesničara, retoričara, lingviste, epigramologa, istoričara umjetnosti, sineaste i montenegrologa, a uz to humaniste, filantropa, didaktičara, estetičara, poetičara i etičara, rodoljuba - homo poeticusa, crnogorskog pisca Miraša Martinovića (1952, Kralje, Andrijevića), člana Matice crnogorske i crnogorskog PEN-a, dobitnika Oktobarske nagrade Herceg-Novog, mi smo se metodološki, ab initio, opredijelili da ne podvrgavamo analitičkoj opservaciji pojedinačne tvoračke forme njegovog djela, što je svakako zadaća teška ali "voće slatko", nego smo riješili da putem sinteze, na gnoseološki i aksiološki način ukazemo na vrline poetičko-povijesnog i estetsko-misaonog i versifikatorskog, te pjesničko-didaktičkog i stvaralačkog agona našeg pisca i njegovog značenja i forme kroz tvorbeni duh njegove ekspresije.

Estetika je majka etike

Književna imaginacija Miraša Martinovića iskazuje široku poetsku i duševnu amplitudu, koja "stepenom se spušta, diže i promjenu čuti malu" (Njegoš) inklinirajući između legende i istorije, mita i bajke, stvarnog i eshatološkog, filozofskog i metafizičkog, poetskog i didaktičkog, estetskog i etičkog, držeći se principa da je "estetika majka etike" (J. Brodski), lingvističkog i arheološkog, humanističkog i profetskog, epskog i lirskog, rodoljubivog i kosmogonijskog. Takvom pristupu on priziva književna sredstva - metaforu i alegoriju i književne for-

me - poeziju i roman, ali ih i povezuje sa istorijom, mitom, legendom, epigramom, bajkom, arheologijom i umjetnošću čime obrazuje poetsko mišljenje kao najviši stupanj misaonosti najbliži istini, jer je u "poetici fundament riječ, a riječ je Bog i u Bogu je istina", kaže M. Hajdeger. On time obogaćuje i znanstvenost i mitologiju "u gnoseološkoj i epistemološkoj ravni" jer koristi puteve sazajnog diverziteta kao multidisciplinarnog pristupa u književnoj formi kojim otkriva i obogaćuje naše povijesno mišljenje i saznanje. U takvoj poetsko-povijesnoj i umjetničko-mitološkoj građevini utkani su: književnost, istorija, civilizacija, religija, lingvistika, arheologija, antropologija, estetika, istorija umjetnosti, juristika, tradicija i običajnost. U svjetskoj uporednoj književnosti ovakav djelatni fenomen duha jedinstven je, autentičan i origineran, i nosi temeljnu humanističku poruku: zadatak je književnosti i umjetnosti da ljude učini boljim i da se, istovremeno, osvjetle tamne dubine prošlosti, što znači služiti sadašnjosti, te nauka koja otuda se rađa nas uči da život može biti ispunjen dramaturgijom uzbuđenja i poleta što pruža djelatni duh čovjekov, kakav je našeg pisca M. Martinovića, a da, pri tome, granice i horizonti ljudskih dome-

ta nijesu ni stegnuti ni nepristupačni spoznaji, iako je na Edipovo pitanje: "De počiva istina o božanskim i ljudskim stvarima?" Delfsko pročišće (Pitija) odgovorilo: "Te su riječi zatvorene i zapečaćene do posljednjeg vremena".

Arhegeta

Kao rođeni pjesnik i pisac, kulturnoloških i civilizacijskih krugova, Miraš Martinović izgradio je originalni poetsko-saznajni postupak, izbrusio autohtoni crnogorski jezički izraz obogativši ga sazvučjima lične prozodije i sopstvene melodičnosti i ritma sa visokim stepenom uzvišene deskripcije bez patetičnosti, ujedinivši povijest i poetiku, život i muziku, riječ i sliku, legendu i stvarnost. Fundamentalni agon aksiološke ravni njegove literature je filantropija i ljubav prema čovjekovom dostojanstvu i zajednici ljudskog roda, ali i Crnoj Gori kao otečevstvu u čijim dubokim naslagama vjekova i kultura počivaju sloboda i duh i krije veliko i bogato antičko-ilirsko i slovensko nasljeđe i baština što crnogorsku multikulturalnu i multireligijsku strukturu biča čini "najdragocjenijim biserom i najljepšim darom u sveukupnoj istoriji čovjekovoj" (Š. Petefi). U njegovom djelu, u kojem muze preko

poetike i muzike dostižu izraziti versifikatorsko-povijesni i etičko-didaktički uzlet iskazujući da se u ljudskom životu prelivaju i dobra i zla Erida, da venama našeg bivstva ne teče samo nektar ljubavi nego i ambrozija mržnje i destrukcije, ali mu te suprotnosti tvore novi život i draž zbog čega naš pisac skladno ujedinjuje imaginaciju, ideju i vrijednosti sa književnim, umjetničkim, istorijskim, poetskim, arheološkim i didaktičkim oblikom. On je srećno udružio legendarno i istorijsko, jer "legende vitalnije izdržavaju probu vremena nego istorija i one - legende, čine dio vrijednosti i stavova koji su narodu dali njegovu samosvijest i samosvojnost" (R. Kevendiš, "Legende svijeta"). Poezija i romani Miraša Martinovića čine neprocjenjivo, dragocjeno i monumantalno poetsko-povijesno svjedočanstvo o crnogorskim toposima, etosima i eposima i čine potpunijim optiku ljudske prirode bez obzira na to što je, često, teško razlučiti de prestaju realnost i činjenice, a de počinje iracionalnost i uobrazilja. Kod Miraša Martinovića sve teče po skladnom ritmu i melodiji, kao u "nomosu" - prvotnom obliku helenske lirike, pa on naliči na uzvišene helenske pjesnike - arhegete, koji pjevaju o tamom obavijenim vremenima i mjestima (Hrisotem, Filamon, Anfion, Tamirid), ali izražava i lirsko-poetsko i filozofsko nadahnuće o stvarnim i savremenim događajima, kakvi su antički pjesnici Simonid, Teognid, Kritija i Filoksen. Lozinka je našeg pisca: "Traganje za davno izgubljenim vremenom je ponovo nađeno vrijeme". Martinović "oživljava davno zamrle gradove i proniče u njihove tajanstvene snove i sudbine" (V. Duletić), pronalazi tragove davno izgubljene prošlosti u dubinama Lete, rijeke zaborava, pa ponovo oživljava drevne gradove (27 na teritoriji Crne Gore) legende i njihove likove, toponime i eponime, slavne mrtve kraljeve, zbog čega znameniti umjetnik Dimitrije Popović za poetsko-saznajni pristup našeg pisca, kaže: "Tamo de prestaje arheologija, počinje poezija".

Veliki crnogorski poetičar ("un gran genio poetico") i književna zvijezda domovine ("iubar patriae") Crne Gore, Miraš Martinović, još nije okičen, kao laureat, državnim lovrovim vijencem. No, vrijednost nije u nagradama, nego u djelima. Opus opificem probat - djelo veliča svoga tvorca.